

MEGEMLEKEZÉSEK

Nagy Jenő

(Kolozsvár, 1916. július 17. — 1996. szeptember 12. Kolozsvár)

Ismét eltávozott közülünk Csűry Bálint legendás népryelvkutató iskolájának egy tagja. Több mint fél évszázados tudományos alkotótevékenységében szétválaszthatatlanul fonódik össze a nyelvészet és a néprajz kutatása, úgy, ahogyan a nagy tanítómester, Csűry Bálint életművében is. Sokszor, szívesen és büszkén emlegette debreceni pályakezdésének szép emlékeit, a népelet komplex kutatásának szemléletmódját. Csűry az elméleti és gyakorlati felkészítés során útravalóul arra hívta fel tanítványai figyelmét, hogy megfigyeléseik a választott nyelvészeti témán kívül általában a népi életforma minden megnyilatkozására terjedjenek ki, hiszen a nyelv és a mögötte rejlő tárgyi világ szoros összefüggésben van egymással, egyiket a másiktól elszakítva vizsgálni nem lehet.

Debrecenben jelent meg első, mintaszerű, népryelvi és néprajzi szempontból is kitűnő dolgozata, doktori értekezése: „A népi kendermunka műszókincse Magyarvalkón (Kalotaszeg)”. A téma kapcsán megírta, és a Magyar Népryelv első kötetében közzétette „Magyarvalkói vállfőminták” című dolgozatát, bizonyítva a népi hízművészet és viseletkutatás iránti érdeklődését is, szinte előre vetítve életpályájának két fő kutatási területét.

Csűry ekkor már tervezte a magyar nyelvjárások nyelvföldrajzi kutatását is, ezért küldte kitűnő tanítványát németországi tanulmányútra az ottani nyelvjárasi és nyelvföldrajzi kutatások megismerésére. Eredményeiről terjedelmes beszámolót közölt az intézeti évkönyv második kötete: „A német nyelvjáráskutatás vázlatos története és mai állása” (MNy. 2: 124-81).

Csűry halála és a háború vihara szétzilálta a nagyratörő terveket. Nagy Jenő a háború után Kolozsváron Szabó T. Attila, Márton Gyula és Gálffy Mózes mellett találta meg a helyét. Egy ideig az erdélyi nyelvföldrajzi munkálatokban vett részt, később a néprajzi-népművészeti munka keretében összegyűjtötte a kalotaszegi, a székely (kászoni), a moldvai, a szilágysági, a torockói és a Kis-Küküllő vidéki

magyarság népviseletének gazdag anyagát, tanulmányok sorát publikálva gyűjtéseinek eredményeiből.

Az erdélyi nemzetek egymás mellett élése, népi, nyelvi kölcsönhatásainak vizsgálata számos kitűnő tanulmány megírására készítette Nagy Jenőt. A szászok eredetének és nyelvjárásának, az erdélyi szász helynévkutatásnak, a magyar-szász nyelvi kölcsönhatásnak kutatása, a kétnyelvűség és nyelvcsere kérdése vissza-visszatérő vizsgálatokra készítette.

Életművéről kitűnő keresztmetszetet kaphatunk 1984-ben megjelent „Néprajzi és nyelvjárási tanulmányok” című gyűjteményes kötetéből (Kriterion, Bukarest. 390 l.). Itt új jegyzetekkel kísérve tárja elénk legfontosabbnak érzett munkáit három nagy területről: a népi életforma, a nyelvjáráskutatás és a nyelvi kölcsönhatások köréből. Negyedikként megemlékezéseket kapcsol a kötethez Csűry Bálintról, Vámszer Gézáról és Tarisznycs Mártonról.

Életének utolsó korszakában pótolhatatlan munkát végzett a legnagyobb magyar nyelvtörténeti szótár szerkesztőbizottságában, Szabó T. Attila Erdélyi magyar szótörténeti tárának munkálataiban. Rá hárult a német értelmezések felelősségteljes munkája — egyebek mellett.

Nagy Jenő élete végéig szeretettel viseltetett Debrecen iránt. Első publikációi itt jelentek meg, érdeklődése itt formálódott, ifjúságának egy darabja volt az egyetem. Amikor a változások lehetővé tették, ismét szívesen közölte évkönyvünkben írásait. Itt jelent meg „Szótörténet-viselettörténet” című cikke (MNyj. 30: 83-87), bennünket tisztelt meg „A tanítvány emlékezik” című írásával, amelyet Egriben, 1992-ben, a Csűry tiszteletére felállított emléktábla avatásán adott elő, végül évkönyvünkben számolt be a szótörténeti tár kiadási helyzetéről (Az Erdélyi magyar szótörténeti tár megjelenésének feleútján: MNyj. 32: 39–48).

Nagy Jenőt nemcsak az erdélyi magyar tudományosság gyászolja. Hiányát Debrecen és az egész magyar nyelvtudomány is sokáig fájdalmasan fogja érezni.

SEBESTYÉN ÁRPÁD

Papp László

(Hosszúpályi, 1924. január 6. — 1996. május 11. Budapest)

Papp László már úgyszólván gyermekként bekapcsolódott a debreceni egyetemen folyó népnyelvi kutatásba. A debreceni Református Kollégium Gimnáziumának tanulójaként figyelni, gyűjteni kezdte szülőfalujának, Hosszúpályinak népnyelvi, néprajzi sajtóságait. Gimnáziumi tanára, Végh József, Csűry Bálint

tanársegédéként szakkört vezetett a gimnáziumban, és éles szemmel felfigyelt a tehetséges gimnazista fogékonyságára, szorgalmára, kutatói lelkesedésére. A tanulók önképzőköri felkészítés után írt dolgozataiból 1942-ben önálló kötetet szerkesztett ezzel a címmel: „Táj- és népkutatás a középiskolában” (Budapest, 1942). Ebben a kötetben Papp László érettségiző diáknak egyszerre három írása is megjelent a hosszúpályi földművelésről, lakodalmi szokásokról, illetőleg gyermekjátékokról. És ugyanebben az évben már a magyar nyelvtudomány központi folyóiratában, a Magyar Nyelvben is napvilágot látott egy szómagyarázata.

Ezek után szinte törvényszerűnek tekinthetjük, hogy egyetemi tanulmányait a debreceni egyetem magyar–latin szakján kezdte meg. Ekkor ott már a korán elhalt Csűry Bálint utódaként Bárczi Géza, századunk egyik legnagyobb tudósa volt a tanszékvezető. Ő nagy súlyt helyezett arra, hogy a Csűry által elindított kutatások folytatódjanak. Igaz, a háborús nehézségek akadályozták a Népi nyelvkuatató Intézet évkönyvének folyamatos megjelenését, de az 1946-ban megjelent ötödik kötetben Papp László ismét két írással képviselteti a Csűry iskolában kialakult „jelenségmonográfiái” irányzatot. „A hosszúpályi népi nyelv *i* és *é* hangjai” címmel az élőnyelvi adatok mögé nyelvjárástörténeti háttér megrajzolását is megkísérli, hogy a fejlődési vonalak kirajzolódjanak (MNny. 5: 23–39).

A háború után a politika is beleszól az intézet és Papp László sorsába. A Magyar Népi nyelv hatodik kötete (1947–49) még egy hosszúpályi tanulmányt közöl Papp Lászlótól, de ezzel a kötetrel az évkönyv — gyanús, „narodnyik” ízű címe okán is — megszűnik, a Népi nyelvkuatató Intézettel együtt. (Bárczi Géza rugalmas ügyességére jellemző, hogy „Magyar Nyelvjárások” címen 1950-ben újraindul.)

Rosszabbul alakult Papp László személyes sorsa. 1950-ben egy koholt politikai „izgatási” bűnügy egyik vádlottjaként több éves kényszermunkára ítélik. Veszélybe kerül sziporkázóan tehetséges feleségének, P. Hídvégi Andreának egzisztenciája is, akin talán csak az segített, hogy Bárczi Géza — miután 1952-ben Kossuth-díjat kapott, és Budapesten külön tanszéket állítottak fel számára — magával vitte a debreceni tanszék többi oktatójával együtt.

Papp Lászlót nem törte meg a rabság. Bár egészsége megszenvedte, tudományos lendülete nem tört meg. Egyetemi oktató nem lehetett, de az akadémiai Nyelvtudományi Intézet legszorgalmasabb és legtermékenyebb munkatársai közt dolgozott a nagy „kollektív témákban”, fő erőssége volt a Történeti-etimológiai szótárnak, ahol szócikkek tömegét szerkesztette, írta.

Közben négy önálló kötetet jelentetett meg. Nyelvjárástörténeti témájú a „XVI. század végi nyelvjárásaink tanulmányozása” (Bp., 1959. NytudÉrt. 19. sz.). Tapasztalatait elvi síkra emeli a „Nyelvjárástörténet és nyelvi statisztika” (Bp., 1963), amelyet a statisztikai módszer alkalmazásáért 1961-ben akadémiai első díjjal jutalmaztak. Latin szakjának és levéltári kutatásainak értékeit mutatja harmadik kötete, a „Magyar nyelvű levelek és okiratok formulái a XVI. században” (Bp., 1964. NytudÉrt. 44. sz.). Mindezek összegezéséként a 16. századbeli

normanyelvi fejlődés folyamatát elemzi negyedik önálló kötetében: „Nyelvjárás és nyelvi norma XVI. századi deákjaink gyakorlatában” (NytudÉrt. 25. sz.).

Fő kutatási területe, a 16. századi magyar nyelvjárástörténet mellett számos más területet is magas színvonalú tanulmányokban vizsgált. A szótörténet, az etimológia, a névtan, sőt a stilisztika és a szövegtan kérdéseit is többször tárgyalta 200-nál több dolgozatában.

Évkönyvünk mindig örömmel fogadta Papp László tanulmányait, mert invenciózus, új módszereket alkalmazó, új ismereteket feltáró írásai sokszor vidékünk tájnyelvét vagy városunk nyelvét is érintették, mint például amikor a debreceni 16. századi városi jegyzőkönyvek ő-ző adatait tárta fel („Ő-ző nyelvjárás Debrecenben. MNyj. 4: 3–23).

Papp Lászlóban egy nehéz sorsú, sok megpróbáltatáson átment, de termékeny tudóst, szelíd embert, igaz barátot veszítettünk el, akinek eredményeit még sokáig fogjuk használni.

SEBESTYÉN ÁRPÁD